

Araştırma Makalesi

Bayram Salâtı üzerine bir inceleme: Eyüp Sultan Camii örneği

Levent Kaya¹

Müzik Bölümü, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Makale Bilgisi

Geliş: 23 Temmuz 2025
Kabul: 15 Eylül 2025
Online Yayın: 30 Eylül 2025

Anahtar Kelimeler

Bayram Salâtı
Cami musikisi
Dini Musiki
Eyüp Sultan Camii
Salâ türleri

Öz

Bu çalışma, Osmanlı ve erken Cumhuriyet İstanbul’unda bayram günlerinin dinî ve musikî yönünü, özellikle “Bayram Salâtı” geleneği çerçevesinde incelemektedir. İlk aşamada, salâ türlerine dair klasik kaynaklar ve musiki literatürü taranarak tarihsel ve kuramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Ardından sık kullanılan salat türlerinin notalarına yer verilmiştir. Bu türle ait farklı kişi veya toplulukların örnek icraları QR Kod aracılığıyla sunulmuştur. Ardından Bayram Salâtı uygulamaları üzerinde ayrıntılı biçimde durulmuştur. Bu bağlamda, Hatib Zakirî Hasan Efendi tarafından Bayatî makamında bestelenmiş Bayram Salâtı örneği hem notaya alınmış şekliyle hem de Klasik Türk Musikisi ve dinî musikinin önde gelen icracılarından Bekir Sıdkı Sezgin’in seslendirdiği kayıt aracılığıyla QR kod sistemine aktarılmıştır. Böylece hem yazılı hem işitsel belge bir araya getirilerek araştırmacılara çok yönlü bir erişim imkânı sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra, Eyüp Sultan Camii’nde yaklaşık yarım asır boyunca müezzinlik yapmış olan Sefer Elmas’tan derlenen Segâh makamındaki Bayram Salâtı versiyonu araştırmacı tarafından notaya alınmış olup, bu örnek literatürde ilk kez yayımlanarak hem nota hem QR kod ile makaleye eklenmiştir. Bu durum, çalışmanın özgün katkısını ortaya koymakta ve alanda daha önce kayda geçirilmemiş bir geleneği gün yüzüne çıkarmaktadır. Çalışma, bir yandan tarihsel sürekliliği gösterirken, diğer yandan cami musikisinin çeşitliliğini ve zenginliğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Sonuç olarak bu araştırma, unutulmaya yüz tutmuş bir dinî musiki formunun belgelenmesi, arşivlenmesi ve muhtemel uygulama sahasına taşınması konusunda önemli bir katkı sunmaktadır.

2822-3195 / © 2025 TM
Genç Bilge Yayıncılık tarafından
yayınlanmakta olup, açık erişim,
CC BY-NC-ND lisansına sahiptir.

Makaleye atıf için

Kaya, L. (2025). Bayram Salâtı üzerine bir inceleme: Eyüp Sultan Camii örneği. *Türk Müziği*, 5(3), 247-261. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17152753>

Giriş

Sözlük anlamı itibarıyla “Salâ, Salât” namaz ve Hz. Peygamber’e ailesine, soyundan gelenlere ve ashabına Allah’tan rahmet ve selam temenni eden çeşitli şekillerde tertiplenmiş hürmet ve dua cümlelerini ihtiva eden Arapça güftelerin belirli besteyle veya serbest şekilde okunan güftelerin genel adıdır. Güllüce çalışmasında “Salât” kavramını etimolojik olarak derinlemesine incelemektedir (Güllüce, 2005). Kur’ân-ı Kerim’de *إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا* Inna(A)llâhe ve melâ-iketehu yusallüne ‘alâ-nnebiy(yi) yâ eyyuhe-llezzîne âmenû sallû ‘aleyhi ve sellimû teslîmâ(n) (el-Ahzâb 33/56) (Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber’e salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selâm edin.) ve hadislerde Hz. Peygamber’in adı anıldığında ona salât ü selâm getirilmesi tavsiye edilmiş, bundan dolayı özellikle Osmanlı kültüründe salavat getirmek, salavat çekmek, salâ vermek gibi adlarla pek çok salâ metni ortaya çıkmıştır (Özcan, “Salâ”, TDV). Ayrıca farklı ayetlerde de Hz. Peygamber’e salât ve selam getirmenin önemi vurgulanmıştır. (Bkz. el-Bakara 2/157; et-Tevbe 9/99, 103; el-Ahzâb 33/43)

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Müzik Bölümü, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye. E-mail: lkaya@yildiz.edu.tr ORCID: 0000-0001-9669-7655

Hız. Peygamber'e salât ve selâm getirmekle ilgili hadislerden birinin meâli şöyledir: "Kıyamet günü insanların bana en yakını bana en çok salavat okuyandır (Tirmizî, "Vitr", 21)". Resûl-i Ekrem, kendisine nasıl salât okuyacaklarını soran bazı sahâbîlere namazlarda okunan "Salli ve Bârik duaları" diye bilinen duayı okumalarını tavsiye etmiştir (Buhârî, "Da'avât", 33; Müslim, "Şalât", 66) (Mertoğlu, "Salâtüselâm", TDV). Salât ve selam hakkında farklı hadisler de rivayet edilmiştir: "Cimri, yanında adım anıldığı halde bana salât ü selâm getirmeyen kimsedir. (Tirmizî, Daavât, 101. Ayrıca bk. Ahmed İbni Hanbel, Müsned, I, 201)", "Bana bir salât okuyana Allah on salât eder (Ebû Dâvûd, Vitr:26; Tirmizî, Kitâbu's-Salât, 352; en-Nesâî, Kitâbu Ezân, 37)" (Harmancı, 2013).

Yukarıda zikredilen ayetler ve hadislerin ışığında İslam coğrafyasında ulema ve mutasavvıfların terkip ettikleri pek çok salâvat mevcuttur. Bunların bazıları besteli okunmakla birlikte bazıları herhangi bir bestesi olmadan bir âhenk içinde bireysel veya toplu şekilde okunur. Salât-ı Kemâliye, Salât-ı Kutbiyye, Salât-ı Fâtih, Salât-ı Tefriciye ve Salât-ı Müniciye bunlardan bazılarıdır. Ayrıca her bir bölümü haftanın bir günü okunan Delâilü'l Hayrât gibi farklı şekilleri de mevcuttur.

Eyüp Sultan Camii'nin Osmanlı Toplumundan Günümüze Yeri ve Önemi

İstanbul'un fethinden hemen sonra, Ashâb-ı kirâmdan Hâlid bin Zeyd Ebû Eyyûb el-Ensârî (Eyüp Sultan) hazretlerinin kabri etrafında teşekkül eden külliye, şehrin İslâm kimliğinin hem manevî kutbu hem de zarif usûl ve âdâbının mekânı olarak temâyüz etmiştir. Külliye'nin merkezindeki cami ve türbe, fetih sonrası şehir tasavvurunda "belde-i tayyibe"nin kalbi hükmünde görülmüş; çevresinde medrese, imaret ve diğer hayratla birlikte ibadet, hizmet ve ilim hattını bir araya getiren bir mânâ merkezi teşkil etmiştir. Bu yapı topluluğunun Eyüp Sultan'ın mübarek kabri etrafında inkişâf edişi, Osmanlı İstanbul'unda dinî hayatın merkezî damarını görünür kılar; böylece Eyüp Sultan, zâhirde şehir, bâtında ise zikir ve salâtın mekânı olarak yerini alır (Algül, "Ebû Eyyûb El-Ensârî", TDV), (Eyice, "Eyüp Sultan Külliyesi", TDV).

Osmanlı saltanat telâkkisinde Eyüp Sultan Türbesi'nin meşruiyet ve dua ile irtibatlı yeri, padişahların tahta cülûslarını müteakip burada icra edilen kılıç kuşanma merasimiyle tebarüz eder. Bu merasim, devletin zâhirî kudreti ile manevî icazetin birleştiği bir eşik olarak kabul edilmiş; kılıç alayıyla Eyüp Sultan'a varış ve orada teberrüken kılıç kuşanılması, "emanet ve mesuliyet" şuurunun nişânesi sayılmıştır (Özcan, "Kılıç Alayı", TDV). Merasim güzergâhı ve usûlü dahi âdâbın bir parçası olarak teşrifatta kayıtlıdır; böylece Eyüp Sultan, yalnızca bir türbe değil, duanın devlet işlerine eşlik ettiği müstesna bir mekândır (Özcan, "İstanbul'da Cülûs ve Kılıç Kuşanma Törenleri", Büyük İstanbul Tarihi, Web 1).

Resim 1. Kılıç alayı (Web 2)

Dinî musiki açısından Eyüp Sultan Camii, salâ, salât, na't ve temcid gibi formların meşk ve icrasında mühim bir mekândır. Bayram ve cuma günlerine mahsus salâtların cami ve minarelerle sabitlenmiş icra geleneği, Eyüp Sultan'da cemaatin topluca zikre iştirâkini temin eden bir musiki terbiyesine dönüşmüştür. Bu çerçevede Eyüp Sultan Camii,

dini musiki formlarının yalnız notaya değil, âdâba, makama ve usûle bağlı olarak yaşatıldığı bir mektep hüviyetini taşır. (Eyice, “Eyüp Sultan Külliyesi,” TDV) Eyüp Sultan Camii’ni dinî musikide öne çıkaran bir diğer form da cumhur olarak icrâ edilen “*Mahfel Sürmesi*”dir. Beş bölümden oluşan bu eser, XX. yüzyılın başlarına kadar Eyüp Sultan Camii’nde müezzinlerce icrâ edilmiştir. 1930’lu yıllarda Suphi Ezgi tarafından notaya alınan bu kıymetli eser XVII. yüzyıl sonları ve XVIII. yüzyıl başlarında yaşayan Gülşenî meşâhiyinden, İstanbul Eyüp Sultan Câmii Başmüezzini Abdülğani Gülşenî hazretleri tarafından bestelenmiştir (Koca, 2017).

Bütün bu vasıflarla Eyüp Sultan Camii, İstanbul’un fethinden itibaren Türk İslâm medeniyetini zirveye taşıyan bir şehir telâkkisinin ana direklerinden biri olmuş; meşruîyetin dua ile, sanatın ibadetle, musikinin zikirle birleştiği mânevî merkez kimliğini nesiller boyunca muhafaza etmiştir. Bu nedenle Bayram Salâtı gibi formların Eyüp Sultan Camii’ndeki seyri, yalnız bir musiki tarihi meselesi değil, aynı zamanda toplum hafızası ve ibadet âdâbının devamı olarak değerlendirilmelidir (Uyaniker, 2010).

Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışma, İslâm kültür ve medeniyetinde köklü bir yere sahip olan salâ geleneğinin önemli bir türü olan Bayram Salâtını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede yazılı (kitap, tez, makale vb. çeşitli araştırmalar, ansiklopedi maddeleri ve notalar) ve sözlü (kişisel görüşmeler, alan kayıtları) kaynaklarla oluşturulan veriler birleştirilmekte; tarihsel süreklilik, formlar çeşitliliği ve yerel farklılık bağlamında kaybolmaya yüz tutmuş bir dini musiki formu yeniden görünür kılınmaktadır.

Osmanlı’dan Cumhuriyet dönemine uzanan süreçte cami musikisinin zenginlikleri arasında yer alan bu form, gerek makam yapısı gerekse icra bağlamı açısından dinî musiki repertuvarında müstesna bir konumda bulunmaktadır. Çalışmada, dinî musikide sıklıkla kullanılan belli başlı salât türlerinin yanı sıra Hatib Zâkirî Hasan Efendi tarafından Bayatî makamında bestelenmiş olan Bayram Salâtı ile Eyüp Sultan Camii’nde geçtiğimiz yüzyılda icrâ edilmiş olan Segâh makamındaki versiyon üzerinde durulmuştur. Verilen tüm örnekler yazılı ve işitsel belgelerle kayıt altına alınmıştır. Böylelikle hem tarihsel sürekliliğin ortaya konması hem de cami musikisinin günümüze intikal eden çeşitliliğinin belgelenmesi hedeflenmektedir.

Yöntem

Bu araştırma, nitel araştırma desenine dayalı olarak alan araştırması yöntemi çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, gözlem, görüşme, doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

İlk aşamada, salâ türlerine dair klasik kaynaklar ve musiki literatürü taranarak tarihsel ve kuramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Ardından sık kullanılan salat türlerinin notalarına yer verilmiştir. Bu türlere ait farklı kişi veya toplulukların örnek icraları QR Kod aracılığıyla sunulmuştur. Daha sonra, sahadan elde edilen veriler üzerinden Bayram Salâtı örnekleri incelenmiştir. Öncelikle Hatib Zâkirî Hasan Efendi’ye ait Bayatî makamındaki Bayram Salâtı, mevcut nota örnekleri üzerinden analiz edilmiş; ayrıca Bekir Sıdkı Sezgin’in icrası web üzerinden QR kod aracılığıyla erişime sunulmuştur.

Görüşme sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir. Görüşmeye katılanların sayısına göre, görüşmeler: bireysel ve grupça olmak üzere, iki sınıfta incelenebilir. Bireysel görüşmede görüşmeci ile kaynak kişi dışında kimse bulunmaz. Görüşülme istenen kişiye göre görüşmeler, önderler, uzmanlar ve halk ile yapılanlar olmak üzere üçe ayrılır. Uzman kişilerle yapılan görüşmelerde, belli uzmanlık alanlarında, ayrıntılı teknik bilgi toplanır (Karasar, 2020). Eyüp Sultan Camii’nde uzun yıllar müezzinlik yapmış olan Sefer Elmas, araştırmada uzman kişi olarak nitelendirilebilir. Kendisiyle yapılan görüşmeler sonucunda Segâh makamındaki Bayram Salâtı versiyonu elde edilmiştir. Bu kayıt, literatürde ilk defa yayımlanarak hem nota hem QR kod ile makaleye eklenmiştir. Böylece araştırma, yazılı ve işitsel belgeleri bir araya getirerek dinî musiki geleneğinin belgelenmesine ve sürekliliğine katkı sunmuştur. Ayrıca Sefer Elmas ile yapılan görüşme kaydı kapsamında biyografisine yönelik bilgiler, “Bulgular” bölümünde yazılı olarak yer almaktadır.

Elde edilen veriler, karşılaştırmalı değerlendirme yöntemiyle incelenmiş; eserlerin icra üslubu, makam özellikleri ve cami musikisi içindeki yeri üzerinde durulmuştur. Bu yöntem sayesinde, Bayram Salâtı formunun hem tarihsel kökleri hem de güncel icra biçimleri bir bütünlük içinde ele alınmıştır.

Bulgular

Dinî Musikîde Salât (Salâ) Formu ve Türleri

Türk Din Musikisinde salâlar sabah salâsı, cuma salâsı, bayram salâtı, cenaze salâsı, salât-ı ümmiye ve salât-ı kemâliye gibi alt türlere ayrılırlar. Bu türler camilerde müezzin mahfilinde ve minarede; dergâhlarda ise genellikle toplu olarak okuna gelmektedir. “Camilerde münhasıran ses musikisine büyük bir ehemmiyet verilmiştir. Daha ziyade dua mahiyetini haiz olan bu musiki İslâmiyet’in ilk devirlerinden beri tabii bir tekâmülle gene bilhassa Türklerin elinde büyük bir inkişaf göstermiştir. Nâ’t, Tekbir, Salâ, Salât, Temcid gibi dinî parçalarla Ezan, Kamet gibi namaza ait teferruat, bütün Türk musikînaslarının elinde bedî (ender) bir hal almıştır” (Ergun, 1942).

Klasik Türk Musikisi nota arşivinde² Salât (Salât-ı Ümmiye, Salât ü Selâm, Salâvat) formunda otuz altı eser tespit edilmiştir. Bu besteler form, makam, usul, bestekâr ve edisyonlarına³ göre tasnif edilerek aşağıdaki tabloda verilmiştir.

² Başta TRT İstanbul Radyosu arşivi olmak üzere İstanbul Belediye Konservatuvarı arşivi ve Cumhurbaşkanlığı Klasik Türk Müziği Korusu arşivinden oluşan külliyat, TRT İstanbul Radyosu ses sanatçısı Sayın Ataç Ergen tarafından uzun yıllara dayanan uğraşlar neticesinde taranarak dijital ortama aktarıldı. İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti etkinleri kapsamında gerçekleştirilen projeyle dijital arşiv Cumhurbaşkanlığı Klasik Türk Müziği Korusu web sitesinde yayınlandı. Ardından kırk bini aşan bu büyük repertuvar PDF formatına aktararak divanmakam.com sitesinde yayınlanmaya başladı. Kullanıcıların da nota ekleyebildikleri forum bölümü olan bu portal böylelikle her geçen gün güncellenerek devam etmektedir.

³ Sözlü aktarım ve meşk geleneğini haiz olan Klasik Türk Musikisi eserleri çeşitli musikînasların rivayetleri sonucu günümüze ulaştığı için bestede küçük de olsa farklılıklar görülebilmektedir. Dolayısıyla bir eserin çeşitli türde notaları bulunmaktadır ve bunların her biri farklı bir **edisyon** olarak ifade edilmiştir. Bu farklılığın musikimize dair bir dağınıklık veya başıbozukluk olarak değil; aksine bir zenginlik olarak algılanmasının daha doğru olacağı kanısındayız.

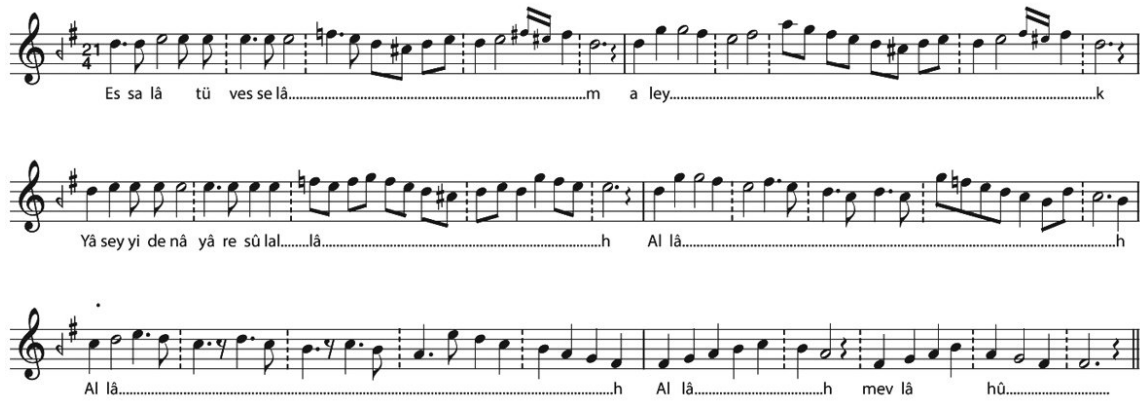
Tablo1. Klasik Türk Musikisi nota arşivinde yer alan salâtlar

Form	Makam	Usul	Eser Adı	Bestekârı	Edisyon
Salât-ı Ümmiye	Segah	Serbest	Allahümme salli ala seyyidina Muhammedin...	Belirsiz	7
Salât ü Selâm	Mahur	Sofyan	Allahümme salli alel Mustafa	Belirsiz	8
Salât ü Selâm	Nihavend	Sofyan	Ya Resul selam aleyke	Doğan Ergin	1
Salât ü Selâm	Segah	Sofyan	Ya Resul selam aleyke	Belirsiz	1
Salât ü Selâm	Nihavend	Serbest	Ve elfu elfu selamu aleyke ya Resulallah	Belirsiz	1
Salât ü Selâm	Segah	Sofyan	Essalat ü vesselam ey hadi-i rah-ı Hüda	Bekir Sıdkı Sezgin	2
Salâvat	Mahur	Sofyan	Ya Resulallah ya Habiballah	Doğan Ergin	1
Salâvat	Nihavend	Sofyan	Ya Resulallah ya Habiballah	Doğan Ergin	1
Salâvat	Segah	Sofyan	Ya Resulallah ya Habiballah	Belirsiz	2
Salâvat	Hicaz	Sofyan	Ya Resulallah ya Habiballah	Doğan Ergin	2
Salâvat	Uşşak	Sofyan	Salli ya Rabb-i ala ceddel Hüseyin	Belirsiz	1
Salâvat	Uşşak	Serbest	Salli ya Rabb ala eşref-i nur-i cemi'l enbiya-i vel-mürselin	Belirsiz	1
Salâvat	Hüseyini	Serbest	Essalat ü vesselam ü aleyke ya Resulallah	Belirsiz	1
Salâvat	Segah	Sofyan	Essalat ü vesselam ü aleyke ya Resulallah	Belirsiz	1
Salâvat	Uşşak	Serbest	Allahümme salli ala Muhammedin ve ala ali seyyidina Muhammed	Belirsiz	1
Salâvat	Uşşak	Serbest	Allahümme salli ala seyyidina ve Nebiyyina	Belirsiz	1
Salât	Hüseyini	Serbest	Allahümme salli ve sellim ve barik ala	Belirsiz	2
Salât	Hüseyini	Durak Evferi	La ilahe illallah vahdehu laşerike leh (Cenaze Salâtı)	Hatib Zâkirî Hasan Efendi	5
Salât	Bayati	Durak Evferi	Leysel iyd ü li-men lebisel cedid (Bayram Salâtı)	Hatib Zâkirî Hasan Efendi	3
Salât	Hüzzam	Sofyan	Allahümme Salli Alel Mustafa	Bekir Sıdkı Sezgin	1
Salât	Maye	Serbest	Ya Latifu Ya Kafi	Belirsiz	1
Salât	Neva	Serbest	Salli ala Muhammed Allah ü Ekber	Belirsiz	1
Salât	Acem Aşiran	Serbest	Salli ala Muhammed Allah ü Ekber	Belirsiz	1
Salât	Eviç	Serbest	Salli ala Muhammed Allah ü Ekber	Belirsiz	1
Salât	Hüseyini	Sofyan	Salli ala Muhammedül Muhtar	Belirsiz	2
Salât	Beste Isfahan	Ağır Düyek	Sallu aleyhi ve sellimu teslima	Belirsiz	1
Salât	Rast	Devr-i Kebir	Essalat ü vesselamü aleyke ya Resulallah	Belirsiz	2
Salât	Dilkeş-hâveran	Durak Evferi	Essalat ü vesselamü aleyke ya Seyyidina (Sabah veya Cuma Salâsı)	Hatib Zâkirî Hasan Efendi	5
Salât	Sazkâr	14/4	Essalatü vesselam ü aleyke ya Resulallah	Belirsiz	1
Salât	Hüseyini	Türk Aksağı	Allahümme salli ala seyyidina Muhammed	Ali Kemal Belviranlı	1
Salât	Nihavend	Serbest	Allahümme salli ala seyyidina Muhammed	Ahmet Hatipoğlu	1
Salât	Hicaz	Türk Aksağı	Allahümme salli ala seyyidina Muhammed	Ali Kemal Belviranlı	1
Salât	Saba	Türk Aksağı	Allahümme salli ala seyyidina Muhammed	Ali Kemal Belviranlı	1
Salât	Uşşak	Türk Aksağı	Allahümme salli ala seyyidina Muhammed	Ali Kemal Belviranlı	1
Salât	Uşşak	Sofyan	Allahümme salli alel Mustafa (Kadiri Devranı)	Belirsiz	1
Salât	Uşşak	Serbest	Allahümme salli ve sellim ve barik ala (Salât-ı Kemâliye)	Belirsiz	3

Yukarıdaki tabloda yer alan ve en çok kullanılan salât formlarından olan sabah salâsı, cenaze salâsı, salât-ı ümmiye, daha çok tasavvuf kültüründe icra edilen salât-ı kemâliye ve son bölümde de araştırmanın odak noktasını oluşturan bayram salâtı türleri aşağıdaki alt başlıklarda açıklanmıştır.

Sabah Salâsı

Sabah Salâsı kadîm zamanlarda dilkeşhâveran makamında okunmaktaydı. Üç faklı bölümden oluşan bu form günümüzde minarenden okunan cenaze salâsı veya Cuma geceleri (perşembeyi cumaya bağlayan gece Cuma gecesi olarak ifade edilir.) ya da Cuma namazından bir saat önce okunan salâ şeklinde icra edilmektedir. Birinci bölüm (es-Salâtü ve's-selâmü aleyk), ikinci bölüm (yâ seyyidenâ yâ Resûlallah / yâ seyyidenâ yâ habîballah / yâ seyyidenâ yâ nebiyyallah / yâ seyyidenâ yâ hayrihalkıllah / yâ seyyidenâ yâ nûriarşillâh) ve üçüncü bölüm ise (Allah Allah Allah Mevlâ Hû) sözlerinden meydana gelmektedir. Bestesi hakkında çeşitli görüşler mevcuttur. Suphi Ezgi *Nazarî-Amelî Türk Musikisi ile Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na't - Salat - Durak* adlı eserinde durak evferi usulüyle neşrettiği notada bestekârını Hatib Zâkirî Hasan Efendi olarak kaydetmektedir. Halil Can gibi bazı musikişinaslar ise Buhûrîzâde Mustafa İtrî Efendi tarafından bestelendiğini ifade etmektedirler (Özcan, “Sabah Salâsı”, TDV).

Figür 1. Sabah salâsının notası (Özcan, “Sabah Salâsı”, TDV)

Video 1. Sabah salâsının örnek icrâsı

Cenaze Salâsı

Cenaze salâsı, ölüm haberinin duyurulması maksadıyla minarelerden okunan salâtüselâm ile cenazenin kabrine götürülüşü sırasında tertip edilen cenaze alayında ve definden sonra okunan salâ olmak üzere iki çeşittir (Özcan & Uzun, “Cenaze Salâsı”, TDV). Günümüzde minarenden okunan, yukarıda da ifade edildiği gibi dilkeşhâveran makamındaki şekli okunmaktadır. Cenazenin kabre götürülüşü ve definden sonra okunan türü Hüseyini makamında okunmaktadır. Bu formun bestesinde de ihtilaf vardır. Suphi Ezgi Mızıkalı Hâfız Yaşar (Okur) ve Eyyûbî Hâfız Ali Rıza Şengel'den derlediği notada bestekârı Hatib Zâkirî Hasan Efendi olarak belirtirken Halil Can bu eserin bestekârının Buhûrîzâde Mustafa İtrî Efendi olduğunu ifade etmektedir. Cumhuriyet döneminde bazı din büyüklerinin (Hafız Mecid Sesigür, Sebilci Hüseyin, Hafız Burhan ve Sahafılar Şeyhi Muzaffer Ozak) cenaze merasimlerinde cenaze salâsının bu şekilde icra edildiği bilinmektedir.

Usûl : Serbest

Beste : Hatib Zâkirî Hasan Ef.

Lâ - i - lâ - he il - lâ - lah

Vah - de - hu lâ şe - ri - ke - le hu ve lâ na - zî - me le - hu

ve lâ mis - le - leh Mu - ham - me - din Re - su - lü - lü - ni Hak - kan ve sid - kan

Al - la - hüm - me sal - li a - lâ sey - yi - di - nâ ve ne - biy - yi - nâ Mu - ham - med

Ve a - lâ

â - li Mu - ham med SON.

Figür 2. Hüseynî makamında cenaze salâsının notası (Web 3)

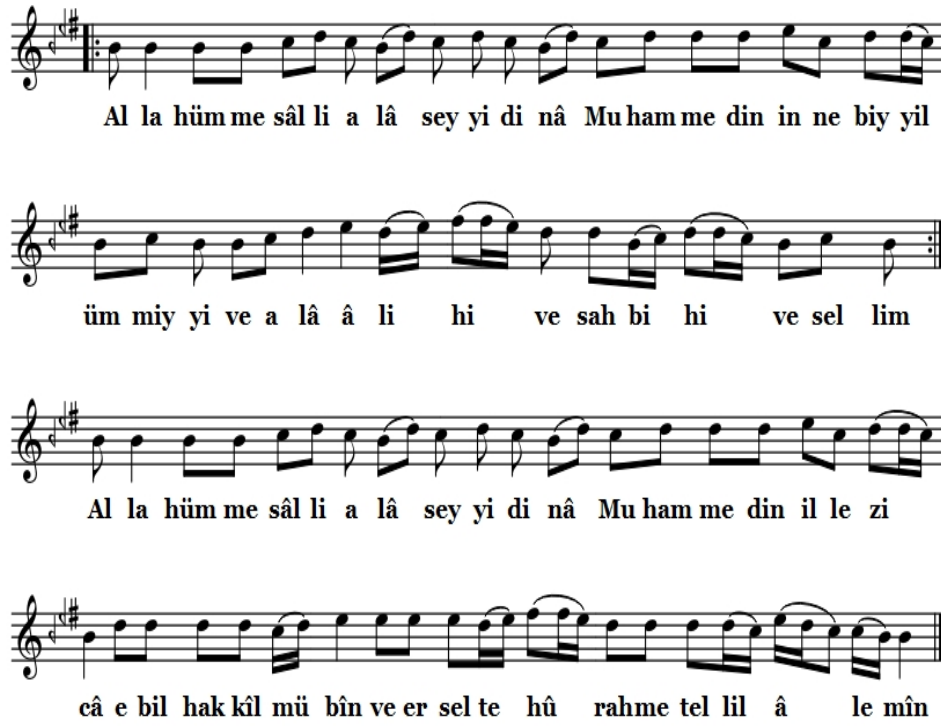

Video 2. Hüseynî makamında cenaze salâsının örnek icrâsı

Salât-ı Ümmiye

Dini musikide mevlid merasimleri, tarikat âyinlerinde, sakal-ı şerif ve hırka-i saâdet ziyareti ve teravih namazlarında olmak üzere çeşitli dinî törenlerde belirli beste ve güftesiyle toplu ve çok sık okunan formlardan biri olan Salât-ı Ümmiye'nin bestesi hakkında çeşitli rivayetler mevcuttur. Suphi Ezgi'ye göre Hatib Zâkirî Hasan Efendi'ye ait olan eser, Halil Can ve Ekrem Karadeniz'e göre Buhûrîzâde Mustafa İtrî Efendi tarafından bestelenmiştir. Anonim olduğuna dair bir görüş de mevcuttur. Cami musikisinde pek çok zaman okunan bu form özellikle Süleyman Çelebi'nin Mevlidinde Velâdet bahrinin sonunda, Miraç bahrinin ortasında ve sonunda okunur (Özcan, "Salât-ı Ümmiye", TDV). Genelde "Allâhümme salli alâ seyyidinâ Muhammedini'n-nebiyyi'l-ümmiyyi ve alâ âlihî ve sahbihî ve sellim." (Allah'ım, Efendimiz olan ümmi peygamber Muhammed'e (asm) ve onun ailesine ve ashabına salat ve selam olsun.) şeklinde 3 kere okunan salât-ı ümmiye nadir olarak – özellikle Mevlidin sonunda 3. tekrarda "Allâhümme salli alâ seyyidinâ Muhammedini'lle'zî câe bi'l-hakkı'l-mübîn ve erseltehû rahmeten li'l-âlemîn" şeklinde okunur. Yapılan literatür taramasında bu versiyonun notasına rastlanmamıştır. Aşağıda sunulan ve araştırmacı tarafından yazılan notada bu versiyon verilmiştir.

Segâh Salât-ı Ümmiye

Al la hüm me sâl li a lâ sey yi di nâ Mu ham me din in ne biy yil

üm miy yi ve a lâ â li hi ve sah bi hi ve sel lim

Al la hüm me sâl li a lâ sey yi di nâ Mu ham me din il le zi

câ e bil hak kıl mü bîn ve er sel te hû rahme tel lil â le mîn

Figür 3. Salât-ı Ümmiye'nin notası

Video 3. Salât-ı Ümmiye'nin örnek icrâsı

Salât-ı Kemâliye

Salât-ı Kemâliye'nin yukarıda sunulan Salâ formlarından farkı, tasavvuf kültürü içerisinde çıkmış olmasıdır. Tekke musikisine mahsus olan salâtlar arasında en yaygın olarak kullanılan bu form, daha sonra camilerde de icra edilmeye başlamıştır (Kılıç, 2015). Güftesi Halveti Tarikatı'nın Bekrî kolunun Pîri Mustafa Kemâleddîn Bekrî Efendi'ye (ö. 1749) aittir (Yücer, 2005). Pek çok remiz ve mecazlar barındıran salât, Üsküdar'daki Kurban Nasuh Baba Dergâhı'nın şeyhlerinden Nûrî Efendi tarafından şerh edilmiştir (Web 4). İstanbul Fatih'te bulunan ve geçmişi 15 Kasım 1703'e uzanan Türk Tasavvuf Musikisi ve Folklorünü Araştırma ve Yaşatma Vakfı'nın⁴ (TTMFV) meşklerinde okunan şekliyle notası aşağıda verilmiştir.

⁴ Vakıf tarihçesi hakkında geniş bilgi için Bkz. <https://ttmfav.org.tr/tarihce>

UŞŞAK

SALÂT-I KEMÂLİYE

1. Al - lâ-hüm-me sâl - li ve sel - lim ve bâ - rik a - lâ sey - yi - di - nâ Mu - ham - me - din ve a - lâ
 2. Al - lâ-hüm-me sâl - li ve sel - lim ve bâ - rik a - lâ mûr - şî - di - nâ Mu - ham - me - din ve a - lâ

â - li - hi a - de - de in - â - mil - lâ - hil ke - rim ve if - dâ - li - hi
 â - li - hi a - de - de in - â - mil - lâ - hil ke - rim ve if - dâ - li - hi

1. Al - lâ-hüm-me sâl - li ve sel - lim ve bâ - rik a - lâ şem - sid du - hâ Mu - ham - me - din ve a - lâ
 2. Al - lâ-hüm-me sâl - li ve sel - lim ve bâ - rik a - lâ bed - rid - dü - câ Mu - ham - me - din ve a - lâ
 3. Al - lâ-hüm-me sâl - li ve sel - lim ve bâ - rik a - lâ nû - rül Hû - dâ Mu - ham - me - din ve a - lâ

1.2.3_

â - li - hi a - de - de ke - mâ - lil - lâ - hi ve ke - mâ ye - li - ku bi ke - mâ - li - hi
 â - li - hi a - de - de ke - mâ - lil - lâ - hi ve ke - mâ ye - li - ku bi ke - mâ - li - hi
 â - li - hi a - de - de ke - mâ - lil - lâ - hi ve ke - mâ ye - li - ku bi ke - mâ - li - hi

Figür 4. Salât-ı Kemâliye'nin notası (TTMFAY Arşivi)

Video 4. Salât-ı Kemâliye'nin örnek icrâsı

Bayâtî Bayram Salâtı

Bayâtî Bayram salâtı aynı zamanda cuma günleri de okunduğundan “bayram ve cuma salâsı” adıyla da anılır. Bu salâ bayram namazları ile cuma namazından önce müezzin mahfelinde okunurdu. Suphî Ezgi, Hatîb Zâkirî Hasan Efendi⁵ tarafından bestelendiğini kaydettiği Bayâtî makamındaki bu eserin güfte ve notasını *Türk Musikisi ve Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na't - Salat - Durak* adlı eserlerinde neşretmiştir. Öztuna, Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi'nde bu salânın ayrıca minarede de okunduğunu kaydetmekte, ancak icrası hakkında bilgi vermemektedir (Özcan, “Bayram Salâsı”, TDV).

⁵ Hatîb Zâkirî Hasan Efendi (v. 1603) doğum yılı tam olarak bilinmemekle birlikte İzmir Foça'da doğmuştur. Küçük yaşta İstanbul'a gelerek Halvetiyye meşâyihinden Nüreddinzâde'ye intisap etmiştir. Sesinin güzelliği ve dinî musikideki yeteneğiyle öne çıkan Hasan Efendi, hatiplik ve zâkirbaşı (dergâhlarda âyin esnasında okunacak ilahi, durak, naat gibi eserleri belirleyip idare eden kişi) olarak temâyüz etmiştir ve bu isimlerle anılmıştır. Dinî musikide çok bilinen bazı eserlerin bestesinin kendisine ait olduğu net olmamakla birlikte çeşitli kaynaklarda zikredilmektedir. Daha fazla bilgi için “Bestekâr Hâfızlar 2. Bölüm” <https://www.youtube.com/watch?v=wSbargUxYyU> izlenebilir.

Bayram Salâtı metninin Bağdatlı velî zatlardan Behlül-i Dâna (Ebu Vüheyb b. Ömer Sayrâfi ö. 190/805) tarafından bir bayram günü Hârunnürreşîd (786-809)'in güzel elbiselerle halkının bayramını tebrik ettiğini görünce söylediği rivâyet edilen “Bayram yeni elbiseler giyenler için değildir, Ancak ilâhî azaptan emin olanlar içindir. Bayram bineklere binenler için de değildir, Ancak hatâ ve isyânı bırakanlar içindir” şeklindeki beyitleri ile hemen hemen aynı olması, salâ metninin Behlül Dâna Hazretleri'nin beyitlerinden mülhem olduğu fikrini uyandırmaktadır (Harmancı, 2013).

Hatîb Zâkirî Hasan Efendi tarafından Bayati makamında bestelenmiş olan Bayram Salâtının Arapça metin güftesi, Latin alfabesiyle okunuşu, Türkçe anlamı ve notası aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2. Bayâtî Bayram salâtının Arapça metni, Latin alfabesiyle okunuşu ve Türkçe anlamı

Arapça	Latin Alfabesiyle Okunuşu/Türkçe Anlamı
ليس العيد لمن لبس الجديد إنما العيد لمن خاف من الوعيد	Leyse'l 'idü limen lebise'l cedîd / İnneme'l 'idü limen hâfe mine'l va'id (Bayram, yeniler giyenler için değil, Allah'ın azâbından korkanlar içindir)
ليس العيد لمن ركب المطايا إنما العيد لمن ترك الخطايا	Leyse'l 'idü limen rakabe'l metâyâ / İnneme'l 'idü limen terake'l hatâyâ (Bayram, bineklere binenler için değil, günâhlarını terkedenler içindir)
ليس العيد لمن بسط البساط إنما العيد لمن تجاوز على الصراط	Leyse'l 'idü limen besate'l bisât / İnneme'l 'idü limen tecâveze 'ale's sırât (Bayram, halılar-yaygılar serenler için değil, "Sırât"ı geçenler içindir)
ليس العيد لمن تزين بزينة الدنيا إنما العيد لمن تزود بزاد التقوى	Leyse'l 'idü limen tezeyyene bi zîneti'd dünyâ / İnneme'l 'idü limen tezevvede bi zâdi't takvâ (Bayram, dünyâ süsleri ile bezenenler için değil, takvâ azığı ile azıklananlar içindir)
ليس العيد لمن نظر أنواع الألوان إنما العيد لمن نظر جمال الرحمن	Leyse'l 'idü limen nazara ilâ envâ'i'l elvân / İnneme'l 'idü limen nazara ilâ cemâli'r Rahmân (Bayram, çeşit çeşit renklere bakanlar için değil, Cemâlullah'a nazar edenler içindir) Ve salli ve sellim 'alâ es'adi ve eşrafi nûri cemî'il enbiyâi ve'l mürselin ve'l hamdü lillâhi rabbi'l 'âlemîn

The musical score is written in 2/4 time and consists of 18 staves. It alternates between KORO (chorus) and SOLO sections. The lyrics are in Turkish and include religious and celebratory phrases. The score begins with a KORO section and ends with a SOLO section.

KORO
YÂ MEV LÂ AL LAH
SOLO (SERBEST)
LEY SE'L İY DÜ

Lİ MEN LEBİ SE'L CE DİD
İN NE ME'L İY DÜ Lİ MEN

KORO
HÂ FE Mİ NEL VÂ İD
YÂ MEV LÂ AL LAH

SOLO
LEY SE'L İ DÜ Lİ MEN RA KE BE'L MA TÂ YÂ

KORO
İN NE ME'L İ DÜ Lİ MEN TE RE KE'L HA TÂ YÂ YÂ MEV

SOLO
LÂ AL LAH
LEY SE'L İ DÜ Lİ MEN BA SA

TA'L Bİ SÂT
İN NE ME'L İ DÜ Lİ MEN TE CÂ VEZE A LE'Sİ

KORO
RÂT YÂ MEV LÂ AL LAH

SOLO
LEY SE'L İ DÜ Lİ MEN TE ZEY YENE Bİ Zİ NE TİD DÜN YÂ İN NE ME'L

KORO
İ DÜ Lİ MEN TE ZEY YE DE Bİ ZÂ DİT TAK VÂ YÂ MEV

SOLO
AL LAH
LEY SE'L İ DÜ Lİ MEN

NA ZA RA İ LÂ EN VÂ İ'L EL VAN
İN NE ME'L İ DÜ Lİ MEN (İKİ KİŞİ)

NA ZA RA İ LÂ CE MÂ Lİ RAH MAN
VESALLİ VESELİM A

LÂ E SÂ Dİ VE ES RE Fİ NÜ Rİ CE MÎ A'L EN Bİ YÂ (Lİ)

KORO
VE'L MÜRSE LİN
VEL HAM DÜ LİL LÂ Hİ

RAB BİL Â LE MİN

Figür 5. Bayâti Bayram Salâtı'nın notası (Web 3)

Video 5. Bayati Bayram Salâtı'nın örnek icrâsı

Segâh Bayram Salâtı

Segâh makamında tespit edilen Bayram Salâtı Osmanlı döneminden geçtiğimiz yüzyıl içinde Cumhuriyet dönemine uzanan süreçte Eyüp Sultan Camii'nde okunmuş bir versiyondur. Güftesi Bayâtî Salatla aynı olmakla birlikte sadece ikinci satırda bir kelimelik fark vardır. Bayâtide “إِنَّمَا الْعِيدَ لِمَنْ خَافَ مِنَ الْوَعِيدِ” (İnneme'l 'îdü limen hâfe mine'l va'îd / Allah'ın azâbından korkanlar içindir) şeklinde olan güfte Segâh versiyonda “إِنَّمَا الْعِيدَ لِمَنْ أَمِنَ مِنَ الْوَعِيدِ” (İnneme'l 'îdü limen emine mine'l va'îd / Allah'ın azâbından emîn olanlar içindir) şeklindedir.

Kaynak kişi Sefer Elmas'ın okuduğu şekilde araştırmacı tarafından notaya alınan Segâh Bayram Salâtının notası aşağıda sunulmuştur.

Segâh Bayram Salâtı

(Bayram Namazı Öncesi Okunur)

Kaynak Kişi: Sefer Elmas*
Notaya Alan: Levent Kaya

Serbest

Mev lâ Al lah
Mev lâ Al lah
Mev lâ Al lah

Ley sel î dü li men le bi sel ce dîd
Ley sel î dü li men ra ki bel me tâ yâ
Ley sel î dü li men be sa tel bi sât

În ne mel 'î dü li men e mi ne mi nel va 'îd
În ne mel 'î dü li men te ra kel ha tâ yâ
În ne mel 'î dü li men te câ ve ze a les sı rât

Cumhur
Hay Hay Hay
Hay Hay Hay
Hay Hay Hay

Figür 6. Segâh Bayram Salâtı'nın notası

Video 6. Segâh Bayram Salâtı'nın icrâsı (Seslendiren: Sefer Elmas)

Sefer Elmas İle Yapılan Görüşme Kaydı

Araştırmada uzman kişi olan Sefer Elmas ile 26 Mayıs 2025 tarihinde gerçekleştirilen görüşme kaydı aşağıda sunulmuştur.

-Değerli Sefer Hocam, bize kendinizden bahseder misiniz?

-25 Nisan 1940 doğumluyum. 17 yaşına kadar Çankırı, Korgun kazasının Kayıçıvi Köyü'nde yetiştim. Oradaki ilk Kur'an-ı Kerim hocam Hasan Hoca'dır. O zamanlar bazı şeyler yasaktı ama o şekilde devam etti. Sonraki hocam olan Mustafa Hoca'da Kur'an'ı geliştirmeye ve hafızlığa çalıştım. Daha sonra 17 yaşında İstanbul'a geldim. İstanbul'da Kadıköy Yeldeğirmeni tarafındaki Rasim Paşa Camii'nde Haşim hoca ile çalışmaya devam ettim. Ondan sonra 18 yaşında İstanbul'da müezzinlik imtihanına girdim. İmtihani kazandıktan sonra İbrahim Elmalı Hoca Efendi - Üsküdar müftüsüydü o zaman, beni Üsküdar Büyük Selimiye Camii'ne müezzin olarak tayin etti. Orada üç sene boyunca müezzinliğe devam ederken eski kurra hafızlardan Tahsin Hoca ile Kur'an-ı Kerim çalışmalarına devam ettim. 1960 senesinde askere gittim ve Denizli'de eğitim çavuşu olarak iki sene askerlik yaptım.

-Askerlik esnasında din hizmetleriyle ilgili herhangi bir vazifeniz oldu mu kıymetli hocam?

-Askerlikte din vazifesi olmadı. Ama orada cuma namazlarına gidiyor, ezanlar vs. okuyorduk. Askerliğimi tamamladıktan sonra 1962'de Üsküdar'daki vazifeme döndüm. 1963 senesinde Eyüp Sultan Camii için ancak aktif görevde olan müezzinlerin müracaat edebileceği bir imtihan düzenlenmiş. Dışarıdan müracaat almıyorlardı. Ben de böylelikle bu sınava girmiş oldum. Neyse nasip bizimmiş ki görev bize tevdi edildi. Eyüp Sultan Camii'nde o zaman 12 tane müezzin kadrosu, İki imam, bir de hatip kadrosu vardı. 1963'ten itibaren Eyüp Sultan Camii'nde müezzinliğe devam ettim efendim. İmamlar arasında reis-i kurra Hafız Ahmet Efendi, onun arkadaşı Rahmi Efendi bulunmaktaydı. Bir de eski müderrislerden (dersiâm: halka açık dersler veren müderrisin unvanı) Çolak Mehmet Efendi de o zaman hatipti. Onların zamanında orada bulundum. 2005'te emekli olduk. Böylelikle 42 sene Eyüp Sultan Camii'nde, 3 sene de Üsküdar Selimiye Camii'nde görev yaparak ömrümüzü devam ediyoruz.

-Sizden almış olduğumuz bayram salâtını ve bu eseri nereden meşk ettiğinizi anlatır mısınız?

-Bu eser bayram günlerinde Segâh makamında okunuyordu. Ben göreve başladığım zaman orada görev icra eden kıdemli cami görevlilerinden öğrendim.

Sonuç

Bu araştırmada, Osmanlı'dan günümüze cami musikisinin önemli formlarından biri olan Bayram Salâtı Eyüp Sultan Camii örneği üzerinden incelenmiştir. Hatib Zâkirî Hasan Efendi'ye nispet edilen Bayatî makamındaki Bayram Salâtı ile Eyüp Sultan Camii'nde icra edilegelen Segâh makamındaki versiyon, hem yazılı hem de işitsel belgeler ışığında değerlendirilmiş, bu eserlerin hem tarihî kökenleri hem de günümüze uzanan icra biçimleri ortaya konulmuştur. Araştırma, unutulmaya yüz tutmuş bir musiki formunun belgelenmesi ve arşivlenmesi yoluyla dinî musiki geleneğinin sürekliliğine katkı sağlamış; aynı zamanda Eyüp Sultan Camii'nin bu formların meşk ve icrasındaki merkezi konumunu vurgulamıştır.

Öneriler

Araştırmacılara Yönelik Öneriler/İlerideki Araştırmalar için Öneriler

- Segâh Bayram Salâtının Eyüp Sultan Camii'nde günümüzde okunup okunmadığı araştırılabilir.
- Bayram Salâtı'nın farklı bölgelerdeki icra örneklerinin derlenmesi, notaya alınması ve mukayeseli bir şekilde değerlendirilmesi önerilmektedir. Segâh Bayram Salâtı'nın Eyüp Sultan Camii dışındaki camilerdeki muhtemel uygulamalarının araştırılması, formun yayılım sahasının tespitine katkı sunabilir.
- İleride yapılacak çalışmalarda QR kod ve dijital arşivleme tekniklerinin daha sistematik biçimde kullanılması, dinî musiki araştırmalarında hem belge hem icra boyutunu bütünleştirecek yeni imkânlar sunabilir.

Uygulamacılar için Öneriler

- İstanbul Müftülüğü ve Eyüp Sultan Müftülüğü uhdesinde, öncelikle Eyüp Sultan Camii'nde ve ikincil olarak da İstanbul'daki diğer selâtin (Osmanlı sultanlarının yaptırmış olduğu) camilerde görev yapan cami görevlilerine Segâh Bayram Salâtının öğretilmesi ve icra edilmesi sağlanabilir.
- Cami musikisi repertuarının korunması ve genç nesillere aktarılması için hizmet içi eğitim programlarında Bayram Salâtı formlarına yer verilebilir.
- Bayram ve cuma günlerinde bu eserlerin icra edilmesi, hem musikî geleneğinin yaşatılmasına hem de cemaatin ibadet hayatında tarihî sürekliliğin canlı tutulmasına katkı sağlayabilir.

Araştırmanın Sınırlılığı

- Çalışma yalnızca Bayram Salâtı formuna odaklanmıştır. Dinî musiki repertuarı içerisinde yer alan diğer salât, salâ, temcid ve benzeri formlar bu araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur.
- Araştırma örneğini Eyüp Sultan Camii oluşturmaktadır. Bu cami dışında farklı şehir ve camilerde icra edilen Bayram Salâtı örnekleri karşılaştırmaya dahil edilmemiştir. Dolayısıyla bulgular, Eyüp Sultan Camii bağlamı ile sınırlıdır.
- Araştırmada kullanılan temel veriler, kaynak kişi olarak Sefer Elmas ile yapılan görüşmelere ve ondan alınan ses kaydına dayanmaktadır. Daha geniş bir kaynak kişi yelpazesine ulaşamamış olması, elde edilen bilgilerin çeşitliliğini sınırlamaktadır.
- Çalışma, Mayıs-Temmuz 2025 yılları arasında gerçekleştirilen saha ve literatür çalışmalarıyla sınırlıdır.

Bilgilendirme

Bayram Salâtının bilinen Bayâti makamı versiyonu haricinde müzik literatüründe izine rastlanmayan Segâh makamındaki versiyonunu geçtiğimiz yüzyılın cami musikisi geleneğinden bize ulaştıran; ayrıca tüm sorularımıza içtenlikle ve samimiyetle cevap veren Eyüp Sultan Camii emekli müezzini Sayın Sefer Elmas'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Yazar Özgeçmişi

Dr. **Levent Kaya**, İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Ses Eğitimi Bölümü'nü 2003 yılında tamamlayıp 2006 yılında İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Müziği Yüksek Lisansını bitirmiştir. 2005 yılında İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı'nda Öğretim Görevlisi olarak görev yapmıştır. 2007 – 2008 yıllarında T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Devlet Türk Müziği Topluluğu'nun konserlerine misafir sanatçı olarak katılmıştır. 2013- 2016 yıllarında T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul Tarihî Türk Müziği Topluluğu'nun konserlerine misafir sanatçı olarak katılmıştır. 2013 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Müzik Bölümü'nde Öğretim Görevlisi olarak göreve başlamış olup Ekim 2024'ten bu yana aynı kurumda Dr. Öğr. Üyesi olarak çalışmaktadır. 2022 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları ABD Türk Din Musikisi Doktora programından mezun olmuştur.

Kurum: Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Müzik Bölümü, İstanbul, Türkiye.

E-mail: lkaya@yildiz.edu.tr **ORCID:** 0000-0001-9669-7655 **AcademiaEdu:** <https://yildiz.academia.edu/LKaya>

ResearchGate: https://www.researchgate.net/profile/Levent-Kaya-7?ev=hdr_xprf

Kaynakça

- Algül, H. (2025, Haziran 14). "Ebû Eyyûb El-Ensârî", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ebu-eyyub-el-ensari>
- Ergun, S. N. (1942). *Türk Musikisi Antolojisi*. (Vol. 2). Rıza Koşkun matbaası.
- Eyice, S. (2025, Haziran 14). "Eyüp Sultan Külliyesi", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/eyup-sultan-kulliyesi>
- Harmancı, B. İ. (2013). Türk Din Mûsikîsi'nde Salâ (Salât) Formu ve Salâ Besteleri. *Rast Musicology Journal*, 1(1), 154-195.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavram İlkeler Teknikler*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Koca, F. (2017). Abdülğani Gülşenî'nin Cumhûr Müezzinliği Tertibi "Mahfel Sürmesi". *Rast Musicology Journal*, 5(1), 1523-1534.
- Kılıç, M. F. (2015). Mardin'de Bir Salât-ı Kemâliyye Örneği. *Mukaddime*, 6(2), 309-318. <https://doi.org/10.19059/mukaddime.71471>
- Mertoğlu, M. S. (2025, Haziran 17). "Salâtüselâm", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/salatu-selam>
- Özcan, A. (2025, Haziran 15). "Kılıç Alayı", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kilic-alayi>
- Özcan, N. (2025, Haziran 14). "Bayram Salâsı", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/bayram-salasi>
- Özcan, N. ve Uzun, M. İ. (2025, Haziran 18). "Cenaze Salâsı", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/cenaze-salasi>
- Özcan, N. (2025, Haziran 18). "Sabah Salâsı." *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sabah-salasi>
- Özcan, N. (2025, Haziran 14). "Salâ", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sala>
- Özcan, N. (2025, Haziran 20). "Salât-ı Ümmiyye", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/salat-i-ummiyye>
- Uyaniker, N. (2010). *Eyüp Sultan Türbesi etrafında teşekkül eden efsanelerin tespiti ve incelenmesi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.
- Yücer, H. M. (2005). Tarikat geleneğinde salavât-ı şerife ve Müstakimzâde'nin Şerh-i Evrâd-ı Kâdirî adlı eseri. *Tasavvuf: İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi*, 15(6), 253-288.

Web siteleri

- Web 1.** <https://istanbultarihi.ist/89-istanbulda-culus-ve-kilic-kusanma-torenleri>
- Web 2.** <https://www.istanbultarih.com/makale/osmanli-donemi-nde-yonetimin-mesrulasligi-mekan--culus-yolu.html>
- Web 3.** https://divanmakam.com/_forum_/eser-nota-arsivi.4/
- Web 4.** <https://defter-i-ussak.blogspot.com/2016/10/salat-kemaliyye.html>

An examination of the Bayram Salâtı (Festival Call to Prayer): The Eyüp Sultan Mosque case study

Abstract

This study examines the religious and musical aspects of feast days in Ottoman and early Republican Istanbul, focusing in particular on the tradition of the Bayram Salâtı (Festival Call to Prayer). In the first stage, classical sources on types of salâ and the musicological literature were reviewed in order to establish a historical and theoretical framework. Subsequently, notations of frequently used types of salât were included. Different performances of these types, by individuals or ensembles, are presented via QR codes. The research then turns to detailed examinations of Bayram Salâtı practices. In this context, the Bayram Salâtı composed in the Bayatî mode by Hatib Zakirî Hasan Efendi is presented both in its notated form and through a recording performed by Bekir Sıdkı Sezgin, one of the foremost interpreters of Classical Turkish Music and sacred music, made accessible via QR code. Thus, by bringing together written and aural documentation, the study provides researchers with multi-dimensional access. In addition, the version of the Bayram Salâtı in the Segâh mode, collected from Sefer Elmas—who served as a muezzin at the Eyüp Sultan Mosque for nearly half a century—was transcribed into notation by the researcher. Published here for the first time, both in score and QR code form, this example highlights the originality of the study and brings to light a tradition that had not previously been recorded in the literature. The study not only demonstrates historical continuity but also aims to reveal the diversity and richness of mosque music. Ultimately, this research makes a significant contribution by documenting, archiving, and potentially reviving a religious musical form that was on the verge of being forgotten.

Keywords: Bayram Salâtı (Festival Call to Prayer), Eyüp Sultan Mosque, mosque music, religious music, types of Salâ

